

Fata săracului cea isteată

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om și o femeie. Ei erau atât de săraci, încât n-aveau după ce bea apă. Nici tu casă, nici tu masă, nimic, nimic, dară nimic n-aveau după sufletul lor. Muncea bietul om de dimineața până seara târziu, alături cu muierea, de-i treceau nădușelele, și ca să dea și ei în spor, ba.

Se ținea, vezi, norocul după dânșii ca pulberea după câini, cum se zice.

Umblau cu tărbuțele de colo până colo, și ca să se statornicească și ei la un loc, nu găseau. Căci cine era să-i primească pe ei, doi calici, cu leaota de copii după dânșii?!

Adică uitasem să vă spui. Aveau acești oameni o spuză de copii. Din acești copii, cei mai mari erau numai fete, iară băieții erau mărunței și stau pe lângă dânșii ca ulceluțele.

Să nu vă fi dus Dumnezeu vrodată să fiți față când venea omul de la muncă, că v-ați fi luat câmpii. Ieșeau toți afară înaintea lui, jigăriți și hărtăniți, ca niște netoți, subțiratici și pițigăiați, mă rog, leșinați de foame, și tăbărau pe bietul om cu gura: tată, mi-e foame, tată, mor de foame.

Tatăl lor se zăpăcea și nu știa către care să se întoarcă mai întâi și le da toată agoniseala lui dintr-o zi. Dară de unde să le ajungă ce bruma le aducea el? Abia puneau p-o măsea.

Bietul tat' său și biată mă-sa de multe ori se culcau nemâncăți. Li se rupea inima de milă, dară n-aveau încotro. Și ca să-și liniștească copiii, el le făgăduia că a doua zi are să le aducă mai mult. Astfel, mai cu șoșele, mai cu momele, adormeau și bieții copii, cu nădejde că a doua zi are să fie mai bine.

Dintre toți copiii, fata cea mai mare era mai tăcută și mai cu judecată. Ea rămânea cu surorile și frații cei mai mici când se duceau părinții la muncă, vedea de dânșii, îi mus-

truluia și îi povățuia să fie mai cu răbdare, mai îngăduitori, ca să nu se amărăscă până într-atât părinții. Dară, bate toba la urechea surdului. Adecă, de! ce să zici? Ar fi fost și ei, poate, mai îngăduitori, și mai cu răbdare, dară burta le da ghes și îi făcea de multe ori să fie neînțelegători.

Într-acestea, boierului pe moșia căruia se aflau acești oameni ca și urgisiți de Dumnezeu i se făcu milă de ei și, într-o zi, când veni omul să se roage pentru sălaș, el îi zise:

- Omule, te văz harnic, muncești de te spețești, și două în tei te văz că nu poți lega. Iată, eu mă îndur și-ți dau un petec de loc, să fie de veci al tău. Du-te de-ți alege petecul ce-ți va plăcea și apucă-te, numaidecât, să-ți faci un bordei.

- Bogdaproste cucoane, și Dumnezeu să primească. De unde dai să izvorască, răspunse bietul om.

Se duse de-și alese un petec de loc și, până în seară, groapa pentru bordei o și dete gata.

Nepartea lui. Cum se brodi ca locul ce-și alesese să fie alături cu al unui țăran bogat și mândru, de nu-i ajungea cineva cu prăjina la nas.

Peste noapte, nu știu cum se făcu, nu știu cum se drese, că o vită d-ale bogatului căzu în groapă și muri.

A doua zi de dimineață bogatul, văzându-și vita moartă, sări cu gura mare asupra săracului, îl luă de piept și cu el târâș se duse la curtea boierului, să le facă judecată.

Boierul se miră când îl văzu și-i întrebă: ce caută?

Țăranul cel bogat zise:

- Boierule, acest prăpădit de om, venetic în satul nostru, n-ar mai avea parte de el! după ce ți-ai făcut pomană de i-ai dat un petec de loc, el tocmai lângă mine și-a ales să-și facă bordei! Una la mână. Bagă de seamă că, după ce e sărac, apoi e și cu nasul pe sus. Al doilea, groapa ce și-a făcut pentru bordei, după ce că e mare foarte, apoi n-a avut grije să o acopere

peste noapte cu ceva, numai ca să-mi facă mie pagubă, și mi-a căzut o vită într-însa de și-a rupt junghietura. Judecă d-ta acum, nu e dator să mi-o plătească? El zice că n-are cu ce. Și ce-mi pasă mie de asta?

- Boierule, răspunse și săracul umilit și cu lacrămile în ochi cât pumnul. Boierule, n-am ce zice, omoară-mă, spânzură-mă, n-am ce face dacă a dat păcatul peste mine. Așa este cum zice bogătașul meu vecin. Și, fiindcă lui Dumnezeu îi place dreptul, drept să-ți spui ce e drept: am săpat groapă, și o groapă mare, ca să încapă bordeiul pe toți ai mei, dară nici că m-am gândit ca să-i aduc pagubă. Și nici n-a fost la sufletul meu cugetul de mândrie, căci n-aveam pe ce mă mândri, când mi-am ales loc lângă d-lui. Acum lumineze-vă Dumnezeu, boierule, și judecați după dreptate.

Boierul sta în cumpănă. Nu știa cui să dea dreptate. Vedea el că săracul a căzut în păcate, dară fără voie. După ce se gândi el nițel, zise:

- Bre, oameni buni! Eu am să vă fac trei

întrebări; cine le va dezlega mai bine, a aceluia să fie dreptatea. Vă dau răgaz de trei zile, gândiți-vă. După trei zile să veniți să-mi ghiciți întrebările. Țineți bine minte. Întâia întrebare sună așa:

Ce este mai gras în lume?

A doua:

Ce este mai bun?

Și a treia:

Ce aleargă mai iute?

Aide, duceți-vă acum. Dară să mai știți una: dacă nici unul din voi nu va ghici vreuna din întrebările mele, să știți că unde vă stau picioarele o să vă stea și capetele.

Amândoi împricinații se întoarseră la casele lor. Bogătașul, laudându-se că el are să ghicească, fiindcă ce lucru poate fi mai ușor decât a spune că porcul său din ogradă este mai gras, deoarece stă slănina pe dânsul de o palmă; iară săracul plângea de potopea pământul, gândindu-se ca ce o să spuie el. Dacă ajunseră fiecare la ai săi, bogătașul era

vesel că are să-și câștige pricina, iară săracul se puse pe gânduri și tot ofta. Copiii se adunară pe lângă dânsul, se uitau, dară nu cutezau să-l întrebe ceva. Începură și ei a plânge; și se făcu acolo la dâșii o plângere și o jelanie de te luau fiori de milă.

Numai fata cea mai mare își luă inima în dinți și-l întrebă ce are, de este așa trist.

- Ce să am, fata mea? Iacă păcate de la Dumnezeu. Boierul ne-a îndatorat să-i ghicim niște întrebări pe cari nici oamenii cei pro-

copsiți nu i le-ar putea spune, necum un sărman prost ca mine.

- Ci spune-ne și nouă, ca doară d-om putea să-ți dăm vrun ajutor.

- Ca ce ajutor ați putea voi să-mi dați, voi care nu știți încă nici cum se mănâncă mă-măliga.

- Te miră, tată, la ce am putea fi bune și noi. Și apoi ce strică dacă ne vei spune și nouă?

Atunci săracul zise:
iacă, iacă, iacă ce ne-a zis
boierul să ghicim; căci de unde
nu, ne va sta capul unde ne stau tălpile.

Fata cea mare se puse pe gânduri și, după ce mai cugetă ea ce mai cugetă, se apropie de tată-său și îi zise:

- Ia lasă, tată, nu mai fi așa mârhnit. Nu ne lasă Dumnezeu pe noi să pierim. Când te vei duce la boierul să-i dai răspuns, ți-oi spune și eu ceva. Și poate că va da Dumnezeu să scapi cu față curată dinaintea lui.

Săracul păru a se mângâia oarecum; dară numai inima lui știa. Nu voia, vezi, să-și mai mârhească și copiii.

În dimineața când fu a se înfățișa la boierul ca să-i ghicească întrebările, fie-sa îi spuse ca ce să răspundă. Săracul se arăta a fi mulțumit, dară se îndoia.

Se înfățișară înaintea boierului. Bogătașul, mândru și cu pieptul deschis; săracul, umilit și strâns la piept de sta să-i crape sucmanul cel zdrențuit de pe dânsul.

Boierul întrebă pe bogătaș:

- Ei, bade, ce este mai gras pe lumea asta?

Bogătașul răspunse cu coraj:

- Apoi de, cucoane, ce să fie mai gras decât porcul meu din ogradă, care are grăsimea pe el de o palmă de groasă.

- Minciuni spui, răspunse boierul.

Și întrebând și pe săracul, el răspunse cu sfială:

- Apoi de, cucoane, eu zic cu mintea mea a proastă că pământul să fie mai gras pe lumea asta, că el ne dă toate bunătățile pe cari le avem.

- Așa este, răspunse boierul.

Acum zise bogătașului iară:

- Ce aleargă mai iute pe lumea asta?

- Armăsarul meu, cucoane, răspunse bogătașul; că aleargă peste văi și dealuri, când îi dau drumul, de nu-i vezi copitele.

- Apoi de, cocoane, capul meu nu mă duce așa departe, fărădecât dau cu socoteală că nimic nu aleargă așa de iute ca gândul, răspunse și săracul.

- Tu ai dreptate. Cela aiurează.

În cele din urmă, mai întreabă o dată pe bogătaș:

- Ce este mai bun pe lumea asta?

- Nimic nu este mai bun pe lumea asta, mi-
lostive stăpâne - răspunse el - ca judecata cea
dreaptă a măriei tale.

- Eu, boierule, cu prostia mea mă duce
gândul să crez că nimic nu e mai bun pe lumea
asta ca Dumnezeu, care ne suferă pe lume cu
toate răutățile noastre.

- Adevărat, așa este, zise boierul.

Și întorcându-se către bogătaș, adăogă:

- Ieși afară, țaran viclean și mojic ce ești,
sau pui acum de-ți trage la tălpi atâta cât nu
poți duce.

Bogătașul ieși cu coada între picioare.

Și, chemând mai aproape pe sărac, îl întrebă
cu un grai blajin:

- Spune-mi, bre, omule, cine te-a învățat pe
tine să răspunzi așa de potrivit, căci din capul
tău ăla secu nu crez să fi ieșit așa cuvinte
înțelepte.

Bietul sărac se cam codea. Nu-i venea să
spuie drept, de teamă să nu pățească ceva.

Dară dacă se văzu încolțit, spuse tot adevărul
precum era.

Atunci boierul, mirându-se în sine de
iscusința fetei săracului, îi porunci ca a doua zi
să vie cu fata la curtea boierească. Ea să fie
nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, nici călare,
nici pe jos, nici pe drum, nici pe lângă drum.

Cum auzi săracul unele ca acestea, începu a
se boci și a se văicăra, de nu-ți venea să-l mai
auzi, și se întoarse la ai săi.

Fata cea mare, când auzi cele ce îi spuse:

- Nu te teme, tătucă - îi zise ea - că-i viu eu
lui de hac. Numai să-mi cauți două mâțe.

Cum se făcu dimineață, fata aruncă pe dânsa
un volog (plasă), luă mâțele la subțiori, în-
călecă pe un țap și plecă la curtea boierească.

Mergând astfel pe drum, ea nu era nici
călare, nici pe jos, căci îi da de pământ când
un picior, când altul, țapul fiind pitic; umbla
nici pe drum, nici pe lângă drum, căci țapul nu
ținea drumul drept. Aci trecea pe lângă câte un
gard să apuce câte un lăstar de la vrun po-

mișor; aci trecea de cealaltă parte. Nu era nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, cu vologul aruncat pe dânsa.

Și așa, cu chiu, cu vai, ajunse la curtea boierească. Când o văzură boierul și oamenii curții, venind așa, încremeniră. Boierul, vezi, nu voia să se dea rămas, și porunci să dea drumul la doi zăvoi¹ ce-i ținea la curte în lanț.

Aceștia, cum văzură alaiul cu care venea fata săracului, se repeziră la dânsa, dară ea dete drumul îndată mâțelor și zăvoii se luară după dânsa, iară fata săracului ajunse la scara boierească așa precum îi poruncise boierul.

Văzând și această iscusință a fetei, boierul n-avu încotro și fu nevoit s-o priimească. Atunci porunci să o fereduiască (să o îmbăieze), o îmbracă cu niște haine ca de mirească și hotărî să o dea după un fecior ce-l avea boierul pe lângă dânsul, care îl slujea cu credință.

1. Zăvoi - zăvozi, dulăi.

După ce o văzu boierul curățică și ferchezuită ca o mireasă, și cum avea ea și pe vino-încoace, i se păru mai frumoasă de cum era atunci; ce-i abătu lui, că pofti să o aibă el de nevastă, mai cu seamă că era burlac, și se cunună cu dânsa. Mai-nainte de a se cununa, boierul zise dânsei:

- Eu te iau de soție; dară să știi că tu n-ai voie să judeci niciodată fără de mine.

Ea priimi.

După ce trecu cât trecu de la cununia lor, boierul se duse odată în treaba lui pe moșie. În lipsa lui veniră doi țărani cu o prigonire la curte. Aflând că boierul nu este acasă, și văzând pe cuconița într-un cerdac, ei începură să se jeluiască la dânsa. Ea asculta și tăcea.

Unul zise:

- Aveam să mă duc până la cutare loc, însă o roată de la căruță mi se stricase. Nu mai puteam inhăma iapa la căruța cu trei roate, mai cu seamă că era a fata. Atunci m-am rugat de

vecinul meu, ăsta care e de față, să-mi împrumute el o roată. El, ce e drept, aseară mi-a împrumutat roata ce i-am cerut, cu gândul ca azi până în ziuă să mă duc la treaba mea. Când, ce să vedeți, cinstiți boieri? Astă noapte mi-a fâtat iapa un mânz.

Țăranul cel cu roata îi tăie cuvântul și zise și el:

- Nu-l credeți, cucoană, să vă ție Dumnezeu! Roata mea a fâtat mânzul.

Cucoana asculta din cerdac și tăcea. Țăranii așteptară ce mai așteptară și, dacă văzură că cucoana nu le face nici o judecată, întrebară:

- Da' unde-i dus boierul, cucoană?

- Ia, s-a dus - răspunse ea - să vază un lac de mălai ce-l avem pe marginea unui iaz, că în toate nopțile ies broaștele dintr-însul și mănâncă mălaiul.

Țăranii se uitară lung și plecară. Ajungând la poarta ogrăzii boierești, ei începură a se întreba unul pe altul:

- Ca ce fel de vorbă fu aia a cucoanei, mănâncă mălaiul? Cum se poate broaștele să mănânce mălaiul?

Ce se sfătuiră ei, ce vorbiră, că numai se întoarseră să întrebe pe cucoană ce vorbă fu aia.

Daca veniră dinaintea cerdacului iară,

prinseră a întreba:

- Da' bine, cucoană, ca ce să fie vorba ce ne-ai spus-o? Poate-se ca broaștele să mănânce mălaiul?

- Nu știu dacă broaștele poate să mănânce mălai au ba, răspunse cucoana; dară știu că roata nu poate să fete mânji.

Tocmai atuncea își veniră și țărani de acasă. Acum înțeleseseră șiritenia vorbei cucoanei, se mirară de atâta înțelepciune și se împăcară cum știură ei mai bine.

Viind și boierul acasă, întrebă:

- Cine a mai fost p-aici în lipsa mea? Ce s-a mai petrecut?

- Ce să fie? răspunse ea. Iaca, iaca cine a venit și iacă ce s-a întâmplat cu ei, și ce le-am zis eu.

Boierul, cum auzi, îi zise:

- Fiindcă ai călcat făgăduiala și ai judecat fără mine, nu mai putem trăi amândoi. Ia-ți ce poștești de la mine și ce-ți este mai drag în

casa mea, și să te duci la tată-tău, acasă.

Cucoana zise:

- Vorbele tale, bărbate, sunt sfinte pentru mine, pentru că de aceea bărbatul este bărbat. Nu sunt vinovată întru nimic, căci n-am judecat pe acei jeluitori, ci le-am spus numai unde este stăpânul lor. Dar dacă d-ta găsești cu cale să mă gonești, eu mă supun fără să cârtesc și-ți mulțumesc încă, din adâncul sufletului, pentru bunătatea ce ai de a mă lăsa să-mi aleg ce mi-e mai drag din casa dumitale. Un lucru te mai rog: fiindcă mă gonești, lasă-mă să mă mai veselesc o dată și eu în casa domnului meu bărbat. Dă o masă și cheamă pe prietenii noștri și cunoscuți să petrecem împreună și să chefuim pentru cea din urmă oară.

Boierul se înduplecă și porunci de făcu o masă de-alea înfricoșatele, unde chemă prietenii și pe cei mai de aproape ai lor. Șezură, se înveseliră și se chefură cât le cerură inima. Cucoana însă tot îndesa paharele

boierului și el le tot bea. Și mai dete unul, și încă unul, până îl făcu cuc. Se îmbătă boierul de se coclise turtă. Atunci și cucoana îl ia frumușel la spinare, fără să mai simță boierul ceva, și-l duse la tat'său acasă, unde îl puse pe coptor de dormi până se trezi.

A doua zi, când se deșteptă, boierul, văzându-se în astfel de hal, întrebă unde se află. Cucoana îi răspunse:

- La tata acasă. Când m-ai gonit de la d-ta, mi-ai dat voie să iau din casa dumitale ce mi-o fi mai drag. Acea am și făcut. Nimic nu mi-a fost mai drag decât bărbatul. Nu crez să mă ții de rău pentru că mi l-am luat.

Când auzi boierul asemenea vorbe de noimă, se gândi ce se gândi, apoi răspunse:

- Aidem, nevastă, acasă, și să trăim ca în sân de rai: acum pricep eu ce odor de femeie am dobândit.

Și m-a suit pe o șea

Și am spus-o așa.

M-am suit pe o roată

Și am spus-o toată.

Comunicat de d-na Brândza și cules de prin împrejurimile Iașului.